

7.2.2024

HE 90/2023 vp

Hallintopoliittinen osasto
Lainvalmistelu- ja oikeusyksikkö
Lainsäädäntöjohtaja Hanna Nordström

Puolustuspoliittinen osasto
Hallitussihteeri Heini Ryynänen

Eduskunnan puolustusvaliokunnalle

HE 90/2023 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehdyn sopimuksen sekä Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta tehdyn pöytäkirjan hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi ja niihin liittyviksi laeiksi

Puolustusvaliokunta on pyytänyt puolustusministeriöltä kirjallista asiantuntijalausuntoa otsikossa mainitusta hallituksen esityksestä. Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehdyn sopimuksen (jäljempänä Nato SOFA) ja Pohjois-Atlantin sopimuksen mukaisesti perustettujen kansainvälisten sotilasesikuntien asemasta tehdyn pöytäkirjan (jäljempänä Pariisin pöytäkirja). Esitys sisältää lisäksi ehdotukset sopimusten voimaansaattamista koskeviksi laeiksi sekä ehdotukset liittymisen johdosta tehtävistä yksittäisistä lakimuutoksista eräisiin kansallisiin lakeihin.

Puolustusministeriön edustajat ovat osallistuneet hallituksen esityksen valmisteluun.

Johdanto

Suomesta tuli Naton jäsen 4.4.2022, kun se talletti Pohjois-Atlantin sopimusta koskevan liittymiskirjansa Yhdysvaltojen hallitukselle. Suomen jäsenyys Natossa edellyttää, että Suomi liittyy vuoden sisällä Suomen liittymiskirjan tallettamisesta myös Nato SOFAan ja Pariisin pöytäkirjaan.

Vieraan valtion asevoimien asemaa ulkomailla koskee lukuisa määrä oikeudellisia kysymyksiä. Nato SOFA on laadittu määrittämään Naton jäsenvaltioiden joukkojen oikeudellista asemaa niiden oleskellessa virallisten tehtäviensä yhteydessä toisen sopimuspuolen alueella. Joukkojen oikeudellisen aseman määrittäminen on edellytys käytännön yhteistoiminnan harjoittamiselle Naton jäsenvaltioiden kanssa niin kriisitilanteissa kuin normaaliolojenkin toiminnassa. Pariisin pöytäkirjalla Nato SOFAn määräysten soveltamisala ulotetaan pöytäkirjassa määrättyin mukautuksin Naton kansainvälisiin sotilasesikuntiin ja niiden henkilöstöön. Lisäksi se sisältää itsenäisiä Naton sotilasesikuntia ja niiden henkilöstöä koskevia määräyksiä.

Suomi on Naton rauhankumppanuuteen osallistuvana valtiona tosiasiallisesti jo soveltanut sopimusta ja pöytäkirjaa liittyttyään Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehtyyn sopimukseen (jäljempänä PfP SOFA) ja sen ensimmäiseen (SopS 64 ja 65/1997) ja toiseen lisäpöytäkirjaan (SopS 73/2005 ja 74/2005). PfP SOFAn ja sen toisen

7.2.2024

HE 90/2023 vp

Hallintopoliittinen osasto
Lainvalmistelu- ja oikeusyksikkö
Lainsäädäntöjohtaja Hanna Nordström

Puolustuspoliittinen osasto
Hallitussihteeri Heini Ryyönen

lisäpöytäkirjan mukaan sopimuspuolet sitoutuvat noudattamaan keskinäisissä suhteissaan Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan määräyksiä rauhankumppanuusmaille tarvittavin mukautuksin. PfP SOFA ja sen lisäpöytäkirjat jäävät voimaan suhteessa niiden osapuolina oleviin rauhankumppanuusvaltioihin Suomen liittyttyä Nato SOFAan ja Pariisin pöytäkirjaan.

Nato SOFAn soveltamisesta

Nato SOFA on monenvälinen sopimus, jonka sopimusmääräykset koskevat sopimusosapuolina olevien valtioiden kahdenvälisiä suhteita. Sopimusta voidaan soveltaa niin rauh- kuin sodanaikaiseen yhteistyöhön, ja sitä sovelletaan oletusarvoisesti kaikkeen Naton jäsenvaltioiden väliseen sotilaalliseen yhteistyöhön niiden alueella, ellei joukkoja lähettävän ja vastaanottavan valtion kesken toisin sovita. Sopimusta sovelletaan oletusarvoisesti riippumatta siitä, onko yhteistyö Nato-johtoista vai liittolaisten kahden- tai monenvälistä toimintaa. Soveltamistilanteita voi esiintyä asevoimien jokapäiväisessä yhteistyössä, kuten esimerkiksi sotilaallisessa harjoitustoiminnassa, yhteysupseeritoiminnassa sekä tutkimus- ja hankintayhteistyössä, mutta myös itse operatiivisessa toiminnassa kuten kansainvälisen avun antamisen ja pyytämisen tilanteissa tai Naton jäsenvaltioiden kanssa harjoitettavassa yhteistoiminnassa.

Nato SOFA perustuu vastavuoroisuuteen. Sopimusmääräykset koskevat siis sekä tilanteita, joissa Suomi toimii toisen Naton jäsenvaltion joukkoja vastaanottavana valtiona, että myös tilanteita, joissa Suomi lähettää joukkoja toiseen Naton jäsenvaltioon. On huomattava, että siinä missä Naton jäsenvaltioiden joukot saavat sopimusmääräysten perusteella tiettyjä oikeuksia toimiessaan Suomessa, saavat myös suomalaiset joukot vastavuoroisesti samat oikeudet toimiessaan toisissa Naton jäsenvaltioissa.

Rauhankumppanuusaikana PfP SOFA on ollut Suomen harjoittamassa sotilaallisessa yhteistyössä vakiintunut tapa järjestää joukkojen ja henkilöstön oikeudellinen asema niiden oleskellessa virallisten tehtäviensä yhteydessä toisen sopimuspuolen alueella. Suomen liittyessä PfP SOFAn osapuoleksi sopimuksen katsottiin tulevan Suomessa vain hyvin rajoitetusti sovellettavaksi. Sittemmin eduskunnan puolustusvaliokunnan 2017 antamassa mietinnössä (PuVM 2/2017 vp) todetun mukaisesti PfP SOFAn soveltuvuuden kansallista tulkintaa on laajennettu siten, että sitä on voitu soveltaa kaikkeen kansainväliseen toimintaan Suomen alueella Suomen ja Naton jäsenvaltioiden sekä rauhankumppanuusmaiden välillä. Puolustusvaliokunnan kannanoton jälkeen Nato SOFAn määräysten soveltaminen PfP SOFAn nojalla on ollut vakiintunut käytäntö esimerkiksi Suomen alueella tapahtuvassa harjoitustoiminnassa. PfP SOFA on toiminut ulkomaisten joukkojen asemaa määrittävänä oikeudellisena kehyksenä myös Suomen ja Naton sekä Suomen ja Ruotsin välillä tehdyille oikeudellisesti sitomattomille isäntämaatuen järjestelyille.

Pariisin pöytäkirjan soveltamisesta

Naton instituutioiden oikeudellinen asema Naton jäsenvaltioissa perustuu Naton sotilaskokonaisuuden osalta Pariisin pöytäkirjaan. Pariisin pöytäkirjaa sovelletaan käytännössä sen määräysten perusteella suoraan Naton komentorakenteen esikuntiin sekä näiden henkilöstöön. Lisäksi Pariisin pöytäkirjaa voidaan Pohjois-Atlantin neuvoston päätöksellä

7.2.2024

HE 90/2023 vp

Hallintopoliittinen osasto
Lainvalmistelu- ja oikeusyksikkö
Lainsäädäntöjohtaja Hanna Nordström

Puolustuspoliittinen osasto
Hallitussihteeri Heini Ryyänen

laajentaa sovellettavaksi myös muihin kuin sopimuksessa nimenomaisesti mainittuihin kansainvälisiin sotilasesikuntiin ja -organisaatioihin sekä niiden henkilöstöön. Tällaisia kansainvälisiä sotilasesikuntia tai sotilasorganisaatioita voivat olla esimerkiksi Naton joukkorakenteen esikunnat tai Naton osaamiskeskukset.

Nato SOFAn lailla Pariisin pöytäkirjan soveltaminen perustuu vastavuoroisuuteen. Pariisin pöytäkirja tulee Naton jäsenvaltioissa käytännössä sovellettavaksi silloin, kun jäsenvaltiossa sijaitsee sopimuksessa tarkoitettu kansainvälinen sotilasesikunta tai muu sotilasorganisaatio tai kun tällaisen sotilasesikunnan tai -organisaation henkilöstöön kuuluva on toisen Pariisin pöytäkirjan sopimuspuolen alueella virallisten tehtäviensä yhteydessä.

Rauhankumppanuusaikana Pariisin pöytäkirjan soveltaminen PfP SOFAn toisen lisäpöytäkirjan kautta on jäänyt käytännössä vähäiseksi. Nato-jäsenyyden myötä Puolustusvoimien palkattua henkilöstöä sijoitetaan Naton sotilaalliseen komentorakenteeseen sekä Naton joukkorakenteeseen, jolloin myös Puolustusvoimien henkilöstön oikeudellinen asema esikunnan virallisten tehtävien yhteydessä tulee määräytymään Pariisin pöytäkirjan perusteella. Lisäksi Naton kouluihin, virastoihin ja osaamiskeskuksiin tullaan lähettämään henkilöstöä tarveperusteisesti, jolloin Pariisin pöytäkirja voisi organisaatiosta riippuen myös tulla sovellettavaksi kyseiseen henkilöstöön.

Keskeiset sopimusmääräykset ja lainsäädännön arviointi

Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan määräykset koskevat laajasti valtionhallintoa ja siten myös eri hallinnonalojen lainsäädäntöä. Toiminta, johon sopimuksia sovelletaan, on kuitenkin sotilaallista ja etenkin Suomen toimiessa lähettäjävaltiona sopimusmääräysten keskiössä on Puolustusvoimat.

Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan sopimusmääräykset poikkeavat tietyin osin kansallisesta lainsäädännöstä. Sopimusvelvoitteista ei aiheudu välittömiä muutostarpeita puolustushallinnon alan kansalliseen lainsäädäntöön, mutta Puolustusvoimien toimivallasta on nähty tarpeelliseksi säätää Nato SOFAn voimaansaattamislaissa. Lisäksi on nähty aiheelliseksi tehdä sopimukseen ja pöytäkirjaan liittymisestä johtuvat muutokset ampumaselakiin (1/1998), valtion vahingonkorvaustoiminnasta annettuun lakiin (978/2014), autoverolakiin (777/2020), ajokorttilakiin (386/2011), ajoneuvolakiin (82/2021), terveydenhuollon ammattihenkilöistä annettuun lakiin (559/1994) sekä taisteluvälineiden siviilihenkilöille aiheuttamien tapaturmien korvaamisesta annettuun lakiin (1213/1990). Esitys sisältää myös eräitä muutoksia, joilla varmistetaan joustava puolustusyhteistyö. Puolustushallinnon lainsäädännön tarkastelua on tarve jatkaa myös tulevaisuudessa.

Toiminta Suomen alueella ja sitä koskeva päätöksenteko

Nato SOFA ei anna toiselle Naton jäsenvaltiolle oikeutta tulla Suomeen, vaan Nato SOFAn sopimuspuolien joukkojen saapuminen Suomen alueelle perustuu Suomen nimenomaiseen pyyntöön tai suostumukseen. Osa tällaisesta Suomessa tapahtuvasta toiminnasta vaatisi kansainvälistä apua, yhteistoimintaa tai muuta kansainvälistä toimintaa koskevasta päätöksenteosta annetun lain (418/2017), puolustusvoimista annetuun lain

7.2.2024

HE 90/2023 vp

Hallintopoliittinen osasto
Lainvalmistelu- ja oikeusyksikkö
Lainsäädäntöjohtaja Hanna Nordström

Puolustuspoliittinen osasto
Hallitussihteeri Heini Ryyänen

(551/2007) tai sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain (211/2006) mukaista kansallista päätöksentekoa. On kuitenkin huomattava, että kaikki sopimuksen soveltamisalaan tuleva asevoimien välinen yhteistyö ei edellytä edellä mainittujen lakien mukaista kansallista päätöksentekoa. Esimerkiksi Puolustusvoimien kansainvälistä harjoitustoimintaa ja tilannekuvayhteistyötä koskevat omat päätöksentekomenettelynsä ja sopimusjärjestelynsä.

Aluevalvontalaissa (755/2000) säädetään lisäksi sotilaiden ja sotilasajoneuvojen sekä valtionilma-alusten ja valtionalusten Suomen alueelle tulon ja siellä oleskelun edellytyksistä sekä tätä koskevista lupamenettelyistä. Aluevalvontalain 4 §:n mukaisesti vieraan valtion sotilas ei saa ilman lupaa tulla Suomen alueelle tai olla maassa, ellei Suomea velvoittavasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu. Ottaen huomioon, että Nato SOFAn johdannon mukaisesti maahantulo edellyttää vastaanottajavaltion suostumusta, Nato SOFAa ei voida pitää pykälässä tarkoitettuna kansainvälisenä sopimuksena. Puolustusministeriössä valmistellaan parhaillaan entistä joustavamman puolustusyhteistyön mahdollistavia muutoksia aluevalvontalakiin.

Pariisin pöytäkirjan mukaan myös kansainvälisten sotilasesikuntien perustaminen sopimuspuolen alueelle edellyttää Pohjois-Atlantin sopimuksen nojalla tehtävää erillistä järjestelyä.

Lainsäädännön kunnioittaminen

Nato SOFAn ja sopimusviittausten kautta myös Pariisin pöytäkirjan mukaan niissä määritellyt joukot, siviilihenkilöstö ja niiden jäsenet sekä näiden huollettavat ovat velvollisia kunnioittamaan vastaanottajavaltion lakia ja pidättymään kaikista sopimuksen hengen vastaisista toimista ja erityisesti kaikesta poliittisesta toiminnasta vastaanottajavaltiossa. Kunnioittamisvelvoitteen on tulkittu tarkoittavan esimerkiksi sitä, että Nato SOFA ei muuta kansainvälisen oikeuden periaatetta, jonka mukaan isäntävaltion lainsäädäntöä ja määräyksiä sovelletaan kaikkiin sen alueella oleviin, ottaen kuitenkin huomioon rajoitukset, jotka koskevat lähettäjävaltion koskemattomuutta. Vieraan valtion joukkojen tulee siten kunnioittaa vastaanottajavaltion lainsäädäntöä, vaikka vastaanottajavaltiolla on rajalliset mahdollisuudet toimeenpanna lainsäädäntöään vieraan valtion joukkoihin nähden.

Lähettäjävaltion joukkojen erityisaseman tarkoituksena on turvata joukoille sellaiset oikeudet ja vapaudet toimia, joita se tarvitsee suorittaakseen sille annetun tehtävän. Vastaanottajavaltion lainsäädännön kunnioittaminen ei voi johtaa siihen, että yhdessä sovitun toiminnan toteuttaminen estyisi tai siitä tulisi käytännöllisesti hyvin hankalaa.

Ajokortit ja -luvat

Nato SOFA ja sopimusviittausten kautta myös Pariisin pöytäkirja sisältävät määräykset lähettäjävaltion sen joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenelle myöntämän ajokortin tai ajoluvan tai asevoimien ajoluvan hyväksymisestä tai tällaisen ajokortin- tai luvan myöntämisestä vastaanottajavaltiossa. Esityksessä ajokorttilakia esitetään muutettavaksi Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan määräysten johdosta. Esitetty muutos vastaisi ennen

7.2.2024

HE 90/2023 vp

Hallintopoliittinen osasto
Lainvalmistelu- ja oikeusyksikkö
Lainsäädäntöjohtaja Hanna Nordström

Puolustuspoliittinen osasto
Hallitussihteeri Heini Ryynänen

Suomen Nato-jäsenyyttä noudatettua PfP SOFAn ja sen toisen lisäpöytäkirjan soveltamiskäytäntöä, jossa lähettävävaltion myöntämät ajokortit ja -luvat hyväksyttäisiin Suomessa. Lisäksi liikenteen palveluista annettua lakia (320/2017) esitetään muutettavaksi siten, että Puolustusvoimia vastaavasti vieraan valtion asevoimilta ei edellytetä ammattipätevyydsdirektiivin ((EU) 2022/2561) edellyttämää ammattipätevyyttä.

Sotilaallisen puolustusyhteistyön johdosta Suomeen lähetettyjen henkilöiden määrän arvioidaan Nato-jäsenyyden myötä kasvavan. Suomessa voisi esimerkiksi yhteisten sotilaallisten harjoitusten tai muun sotilaallisen puolustusyhteistyön johdosta olla sellaisen valtion joukkoja, joka ei ole minkään Suomea sitovan joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevan sopimuksen sopimuspuoli. Esityksessä on tämän vuoksi nähty sopimusmääräysten velvoitteita laajemmin tarkoituksenmukaiseksi säätää ajokorttilaissa myös muun sotilaalliseen puolustusyhteistyöhön osallistuvan valtion Suomeen lähettämän henkilön ajo-oikeuden hyväksymisestä. Tällaisessa valtiossa myönnetty voimassa oleva ajokortti, ajolupa tai asevoimien ajolupa oikeuttaisi siihen merkittyä ajokorttiluokkaa vastaavan Puolustusvoimien ajoneuvon tai kansainvälisen sotilasajoneuvon kuljettamiseen Suomessa. Laajennuksen katsotaan olevan käytännön toiminnan kannalta tarkoituksenmukainen.

Ajokorttilain uudessa säännöksessä säädettäisiin myös asetuksenantovaltuudesta, jonka mukaan puolustusministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä Puolustusvoimien ajoneuvon ja kansainvälisen sotilasajoneuvon kuljettamisesta pykälässä tarkoitettulla ulkomaisella ajokortilla, ajoluvalla tai asevoimien ajoluvalla. Vastaavasti kuin ajokorttilaki edellyttää tarkentamista, olisi puolustusvoimien ajokorteista ja ajoluvista annettua puolustusministeriön asetusta (23/2013) muutettava. Muutosta valmistellaan puolustusministeriössä.

Virka-ajoneuvoja koskevat määräykset

Sopimus ja sopimusviittausten kautta myös pöytäkirja sisältää joukkojen tai siviilihenkilöstön virka-ajoneuvojen sekä joukkojen ja siviilihenkilöstön jäsenten omaan tai heidän huollettaviensa henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettujen moottoriajoneuvojen verotta ja tullitta tapahtuvaa väliaikaista maahantuontia koskevia määräyksiä. Väliaikaisen maahantuonnin on katsottu kattavan vastaavalla tavalla ajoneuvon tilapäisen käytön Suomen alueella. Sopimusmääräykset edellyttävät lisäksi, että joukkojen tai siviilihenkilöstön virka-ajoneuvoissa tulee olla rekisterinumeron lisäksi selvästi erottuva kansallisuustunnus. Esityksessä ehdotetaan tehtäväksi Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan määräysten johdosta tarvittavat muutokset ajoneuvolakiin.

Esityksessä on virka-ajoneuvojen osalta todettu, että ne voivat olla rekisteröityjä lähettävävaltion sotilasajoneuvorekisteriin (sotilasajoneuvot) tai kansalliseen ajoneuvorekisteriin (ns. siviiliajoneuvot). Sotilasajoneuvojen osalta toisen valtion sotilasajoneuvoista ja niiden hyväksymisestä käytettäväksi Suomen alueella säädetään sotilasajoneuvoista annetussa laissa (332/2023). Sotilasajoneuvolaissa säädetään sotilasajoneuvoista, Puolustusvoimien ajoneuvojen käytön valvonnasta sekä niiden kunnon ja rekisteriin merkittyjen tietojen tarkastamisesta sekä vieraan valtion tai kansainvälisen järjestön aluevalvontalain mukaisen luvan perusteella Suomessa olevan kansainvälisen sotilasajoneuvon

7.2.2024

HE 90/2023 vp

Hallintopoliittinen osasto
Lainvalmistelu- ja oikeusyksikkö
Lainsäädäntöjohtaja Hanna Nordström

Puolustuspoliittinen osasto
Hallitussihteeri Heini Ryynänen

vaatimusten mukaisuuden toteamisesta ja liikennekelpoisuuden valvonnasta. Lakia ollaan muuttamassa siten, että vastuu sotilasajoneuvon teknisestä turvallisuudesta olisi lähettäjävaltiolla.

Aseiden kantaminen ja maahantuonti

Nato SOFA ja sopimusviittausten kautta myös Pariisin pöytäkirja antavat joukkojen jäsenille oikeuden pitää hallussaan ja kantaa vastaanottajavaltiossa aseita sillä ehdolla, että niillä on siihen määräystensä nojalla oikeus. Nato SOFAn esitöiden mukaan joukkojen jäsenillä on sopimuksen mukainen oikeus aseiden kantamiseen vain virallisia tehtäviä suorittaessaan.

Aluevalvontalain 4 §:n 2 momentin mukaan vieraan valtion sotilaalla ei saa olla ampuma-asetta Suomen alueella, ellei siihen ole myönnetty lupaa tai Suomea velvoittavasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu. Ampuma-aselaisissa säädetyin poikkeuksin muun muassa ampuma-aseiden tuonti, kauttakuljetus ja hallussapito on luvanvaraista. Esitykseen sisältyvällä ampuma-aselain muutosehdotuksella lain soveltamisalaa koskeviin poikkeuksiin lisättäisiin maininta toiminnasta, johon sovelletaan Nato SOFAa, Pariisin pöytäkirjaa tai Pfp SOFAn toista lisäpöytäkirjaa.

Rikosoikeudellinen ja kurinpidollinen lainkäyttövalta

Nato SOFAan sisältyy rikosoikeudellista tuomiovaltaa koskeva VII artikla, jota sovelletaan sopimusviittausten kautta myös Pariisin pöytäkirjassa tarkoitettuun henkilöstöön. Sopimuksella ja pöytäkirjalla ei vapauteta ketään rangaistusvastuusta, vaan niillä on sovittu siitä, mikä valtio käyttää kussakin tilanteessa tuomiovaltaa. Koska valtioiden aseelliset joukot ovat valtion elimiä, lähettäjävaltiolle annetaan sopimuksessa kuitenkin tavanomaista pidemmälle menevät oikeudet käyttää tuomiovaltaa ja pitää joukoissa yllä järjestystä.

Lähettäjävaltion ja vastaanottajavaltion tuomiovaltaa koskevien VII artiklan 1 kappaleen yleisten periaatteiden mukaan lähettäjävaltion sotilasviranomaisilla on artiklan määräysten mukaisesti oikeus harjoittaa vastaanottajavaltiossa kaikkea lähettäjävaltion lain mukaista rikosoikeudellista ja kurinpidollista lainkäyttövaltaa kaikkiin henkilöihin, jotka ovat lähettäjävaltion asevoimia koskevan oikeuden alaisia. Sopimuksessa toimivaltaa annetaan vain niille lähettäjävaltion viranomaisille, jotka ovat kyseisen valtion lain mukaan toimivaltaisia panemaan täytäntöön sen asevoimia koskevan oikeuden säännökset. Asevoimia koskevasta oikeudesta säädetään Suomessa sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa (255/2014), sotilasoikeudenkäyntilaissa (326/1983) ja rikoslaissa (39/1889). Esityksessä tunnistetusti lähettäjävaltion toimivallassa kyse on oikeudellisesti henkilöpiiriltään rajatusta oikeudesta, jonka soveltamisala kuitenkin vaihtelee maittain. Tämän vuoksi VII artiklan 2 ja 3 kappaleessa määrätyn lähettäjävaltion yksinomaisen tai rinnakkaisen tuomiovallan laajuus vastaanottajavaltiossa riippuu myös sen asevoimia koskevasta kansallisesta sääntelystä. Vastaanottajavaltiolle puolestaan annetaan lähtökohtaisesti tuomiovalta lähettäjävaltion joukkojen ja siviilihenkilöstön jäseniin sekä näiden huollettaviin nähden, mikäli rikos on tehty vastaanottajavaltion alueella ja on sen lain mukaan rangaistava.

7.2.2024

HE 90/2023 vp

Hallintopoliittinen osasto
Lainvalmistelu- ja oikeusyksikkö
Lainsäädäntöjohtaja Hanna Nordström

Puolustuspoliittinen osasto
Hallitussihteeri Heini Ryyänen

Sopimuksessa tarkoitetun rikosoikeudellisen ja kurinpidollisen tuomiovallan voidaan katsoa tarkoittavan tuomioistuimessa ja sakkomenettelyssä määrättyjen rangaistusten ja muiden seuraamusten lisäksi myös sotilaskurinpitomenettelyssä määrättyjä seuraamuksia sekä syyttäjän toimivaltaa ja esityksessä mainituin tavoin rajoitetusti esitutkintaa. Suomessa sotilaskurinpitomenettely käsittää sotilasrikosten esitutkinnan ja erityisen kurinpitomenettelyn.

Nato SOFAn VII artiklan 2-3 kappaleet sisältävät määräykset siitä, miten tuomiovalta jakautuu eri tilanteissa lähettävävaltion ja vastaanottajavaltion kesken. Määräysten mukaan rikosoikeudellinen tuomiovalta voi kuulua yksinomaisesti toiselle valtiolle tai se voi olla rinnakkaista. Suomella ei ole automaattisesti tuomiovaltaa asioissa, joissa Suomen asevoimia koskevan oikeuden alaisia henkilöitä epäillään rikoksesta, joka on tapahtunut toisen Naton jäsenvaltion alueella, vaan Suomen tuomiovallan laajuus määräytyy Nato SOFAn määräysten mukaisesti. Vastaavat säännöt, jotka koskevat toisen valtion oikeutta käyttää tuomiovaltaa Suomessa, ovat voimassa Suomen joukkojen osalta silloin, kun Suomen joukot ovat toisen Naton jäsenmaan alueella.

Rinnakkaisen tuomiovallan tilanteissa lähettävävaltion sotilasviranomaisilla on ensisijainen oikeus harjoittaa tuomiovaltaa joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen nähden muun muassa sellaisten rikosten osalta, jotka johtuvat jostakin toimesta tai laiminlyönnistä virallisissa tehtävissä. Esityksen mukaan lähtökohtaisesti lähettävävaltio määrittelee tapauskohtaisesti sen, milloin henkilö on tai on ollut virallisessa tehtävässä. Sopimuksen tulkinnan lähtökohdaksi on otettu se, että kaikki lähettävävaltion Suomen alueella tapahtuva toiminta ei voi olla virallisissa tehtävissä tapahtunutta, vaan tapauskohtaisesti on arvioitava, onko kyse virallisissa tehtävissä vai niiden ulkopuolella tapahtuneesta teosta. Suomen ollessa lähettävävaltio kyseisissä määräyksissä tarkoitettu virallinen tehtävä määritellään ottaen huomioon etenkin kansallinen lainsäädäntö, palvelustyyppi, soveltamiskäytäntö ja käsillä olevat tosiseikat. Määrittely perustuu näin ollen aina tapauskohtaiseen harkintaan. Tällöin arvioinnissa voitaisiin ottaa huomioon esimerkiksi se, onko henkilö vastaanottajavaltiossa ollessaan jatkuvassa toimintavalmiudessa vai työskenteleekö hän siellä ennalta määriteltujen virka-aikojen puitteissa. Virallisen tehtävän määrittely vaikuttaa käytännössä merkittävästi Suomen ensisijaisen tuomiovallan laajuuteen.

Valtiot voivat rinnakkaisen tuomiovallan tapauksissa pyytää toista luopumaan ensisijaisesta tuomiovallasta silloin, kun valtio pitää tällaista luopumista erityisen merkittävänä. Esityksessä ehdotetaan, että Suomessa päätöksen tuomiovallasta luopumista koskevissa asioissa tekisi valtakunnansyyttäjä (1. lakiehdotuksen 2 §). Säännöksen perusteluissa on tuotu esiin seikat, joita tuomiovallasta luopumista koskevassa harkinnassa tulisi ottaa huomioon kuten esimerkiksi rikoksen vakavuus ja yhteiskunnallinen merkittävyys tai asianomistajan oikeusturvan toteutuminen.

Esityksessä on katsottu, että sopimuksen VII artiklan 1–3 kappaletta on tulkittava siten, että lähettävävaltion tuomioistuin ja syyttäjä voi toimia vastaanottajavaltion alueella ja että lähettävävaltio voi rajoitetusti toimittaa esitutkinnan vastaanottajavaltion alueella. Esityksessä ei ehdoteta, että Suomen lainsäädännössä säädettäisiin laajemmista itsenäi-

7.2.2024

HE 90/2023 vp

Hallintopoliittinen osasto
Lainvalmistelu- ja oikeusyksikkö
Lainsäädäntöjohtaja Hanna Nordström

Puolustuspoliittinen osasto
Hallitussihteeri Heini Ryyänen

sistä kiinniottamista ja pidättämistä koskevista toimivaltuuksista lähettäjävaltion viranomaisille. Vastaavasti siltä osin kuin olisi kyse tilanteesta, jossa Suomen toimivaltaiset viranomaiset olisivat toisen sopimusvaltion alueella, esityksessä ei ehdoteta kiinniottamista tai pidättämistä koskevia toimivaltasäännöksiä, vaan toiminta tapahtuu jo voimassa olevan kansallisen lainsäädännön toimivaltuuksien perusteella. Vastaavasti Suomen viranomaiset kunnioittaisivat II artiklan mukaisesti vastaanottajavaltion lainsäädäntöä ja ottaisivat huomioon sen sallimat toimivaltuudet. Selvänä voidaan kuitenkin pitää, etteivät valtuudet voisi olla laajempia kuin Suomen laki sallii.

Esityksessä ehdotetaan voimaansaattamislakiin täydentävää säännöstä, jonka mukaan Suomen toimiessa sopimuksen VII artiklan 1 kappaleen mukaisesti lähettäjävaltiona vastaanottajavaltion alueella toimivaltainen tuomioistuin olisi Helsingin käräjäoikeus tai Helsingin hovioikeus. Oikeus voisi kokoontua tarvittaessa pitämään istunnon vastaanottajavaltion alueella (1. lakiehdotuksen 10 §). Suomen tuomiovaltaan vastaanottajavaltion alueella kuuluvat rikosasiat voidaan käsitellä myös Suomessa, joten esitys voimaansattamislakiin sisältää myös täydentävän säännöksen, joka koskee pakkokeinolain mukaisen määräaikojen pidennystä (1. lakiehdotuksen 9 §). Sääntely vastaa asiallisesti sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 28 §:n 2 momentin ja 29 §:n säännöksiä.

Rikosoikeudellista tuomiovaltaa koskevassa artiklassa määrätään myös lähettäjä- ja vastaanottajavaltion yhteistyöstä rikosasioiden käsittelyssä. Esityksessä on arvioitu, että osaa määräyksistä voidaan soveltaa suoraan. Esityksen mukaan sopimusmääräyksissä tarkoitettu avustamisvelvollisuus tarkoittaisi muun muassa sitä, että sekä vastaanottaja- että lähettäjävaltion toimivaltaisten viranomaisten tulisi omien toimivaltuuksiensa puitteissa auttaa toista sopimuspuolta henkilön kiinniottamisessa ja pidättämisessä sekä esitutkinnan toimittamisessa. Lähettäjä- ja vastaanottajavaltion yhteistyötä rikosasioiden käsittelyssä koskevien sopimusmääräysten yleisluonteisuudesta ja tulokannavaraisuudesta johtuen Nato SOFAn voimaansaattamislakiin on lisäksi esitetty sääntelyä Suomen viranomaisten toimivallasta tilanteissa, joissa Suomi toimii vastaanottajavaltiona (1. lakiehdotuksen 3-8 §). Määräykset voivat kuitenkin edellyttää tulevaisuudessa myös pidemmälle menevää täydentävää kansallista sääntelyä.

Turvallisuuden ja järjestyksen ylläpito ja sitä koskeva toimivalta

Nato SOFAn sisältää määräyksiä lähettäjävaltion sotilaspoliisin toimivallasta ylläpitää järjestystä ja turvallisuutta sekä kuria joukkojensa keskuudessa. Sopimusmääräysten mukaan lähettäjävaltion pysyvillä sotilasyksiköillä tai muodostelmilla on oikeus pitää yllä turvallisuutta ja järjestystä leireillä, laitoksissa tai muissa paikoissa, jotka ovat niiden hallussa vastaanottajavaltion kanssa tehdyn sopimuksen perusteella. Sopimuksen mukaan joukkojen sotilaspoliisi voi ryhtyä kaikkiin asianmukaisiin toimenpiteisiin taatakseen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen näissä paikoissa. Vastaanottajavaltion lainsäädäntö ja sen mukaiset toimivaltuussäännökset eivät velvoita lähettäjävaltion joukkoja niiden toimiessa niiden hallussa olevissa paikoissa, vaan joukot noudattavat kansallisen lainsäädäntönsä toimivaltuussäännöksiä. Edelleen sopimusmääräysten mukaan näiden paikkojen ulkopuolella sotilaspoliisin toiminta on sidottu vastaanottajavaltion viranomaisten kanssa tehtyihin, asiaa koskeviin järjestelyihin sekä yhteistyöhön näiden kanssa, ja

7.2.2024

HE 90/2023 vp

Hallintopoliittinen osasto
Lainvalmistelu- ja oikeusyksikkö
Lainsäädäntöjohtaja Hanna Nordström

Puolustuspoliittinen osasto
Hallitussihteeri Heini Ryyänen

sallittu vain siinä määrin kuin se on tarpeen kurin ja järjestyksen ylläpitämiseksi joukkojen jäsenten keskuudessa. Pariisin pöytäkirjan mukaan liittokunnan esikunnalle annetaan vastaavat oikeudet turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitoon kuin joukoille.

Esityksessä sopimusmääräysten soveltamisen on katsottu edellyttävän Suomessa sitä, että viranomainen, jolla on toimivalta osoittaa paikka lähettäjävaltion joukkojen käyttöön, päättäisi tästä alueen osoittamisesta toimivaltansa puitteissa. Käyttöoikeuden antamisesta seuraisi lähettäjävaltion sotilaspoliisille myös oikeus ryhtyä sopimuksessa tarkoitettuihin toimenpiteisiin alueella. Esityksessä ehdotetaan, että Nato SOFAn voimaansaattamislakiin otettaisiin säännös Puolustusvoimien toimivallasta antaa käytössään olevalla alueella sopimuksessa tarkoitettuja paikkoja lähettäjävaltion käyttöön (1. lakiehdotuksen 13 §). Pykälän mukaisilla alueilla tarkoitettaisiin Puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevia alueita ja kohteita, kuten esimerkiksi kasarmi- ja harjoitusalueet, sekä tilapäisesti käytössä olevia alueita, joista säädetään puolustusvoimista annetussa laissa. Käytännön toiminnan kannalta pidetään tarkoituksenmukaisena, että Puolustusvoimilla olisi toimivalta sopimusmääräyksen mukaisesti osoittaa paikkoja lähettäjävaltion käyttöön.

Puolustusvoimien kiinteistöjen käyttämisestä ja kiinteistöjä koskevista rajoituksista sekä niihin liittyvistä toimivaltuuksista säädetään tarkemmin puolustusvoimista annetussa laissa. Lain 14 §:n mukaan Puolustusvoimilla on oikeus tilapäisesti käyttää muita kuin pysyvässä käytössään olevia kiinteistöjä, jos se on sotilaallisen harjoitustoiminnan tai puolustusvalmiuden kohottamisen kannalta välttämätöntä. Puolustusvoimille esitetystä uudesta toimivaltuudesta ja lisääntyneestä puolustusyhteistyöstä johtuen puolustusministeriössä valmistellaan parhaillaan puolustusvoimista annetun lain kiinteistöjen käyttöä kokevia säännöksiä vastaamaan paremmin muuttunutta toimintaympäristöä. Muutokset eivät kuitenkaan ole välttämättömiä nyt lausuttavana olevan hallituksen esityksen hyväksymisen kannalta, vaan ne voidaan käsitellä erikseen myöhemmin annettavalla hallituksen esityksellä.

Suomen toimiessa lähettäjävaltiona, sopimuksessa tarkoitettua sotilaspoliisia vastaavalla Puolustusvoimien tehtävään määrätyllä henkilöllä olisi vastaavasti sopimusmääräysten mukaisesti toimivalta ryhtyä asianmukaisiin toimenpiteisiin järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi joukkojen käyttöön vastaanottajavaltiossa osoitetuilla alueilla. Puolustusvoimien oikeus toimia kurin ja järjestyksen ylläpitämiseksi joukkojen jäsenten keskuudessa joukkojen käyttöön annettujen alueiden ulkopuolella olisi sidottu yhteistyöhön vastaanottajavaltion viranomaisten kanssa. Valtioikäytäntö huomioiden sotilaspoliisin käsitteen tulee katsoa kattavan myös sotilaallisen kurin ja järjestyksen ylläpitämisestä vastuussa olevat sotilasesimiehet ja näiden alaisuudessa toimivat sotilaat sekä esimerkiksi vartiotehtäviin määrätty sotilaat, vaikka nämä eivät toimitakaan sotilaspoliisin nimikkeellä.

Suomen toimiessa lähettäjävaltiona Puolustusvoimat noudattaisivat kansallisen lainsäädännön toimivaltuuksia ottaen kuitenkin huomioon vastaanottajavaltion lainsäädännön kunnioittamisvelvoitteen. Kansallisesta lainsäädännöstä tulevia toimivaltuuksia voivat si-

7.2.2024

HE 90/2023 vp

Hallintopoliittinen osasto
Lainvalmistelu- ja oikeusyksikkö
Lainsäädäntöjohtaja Hanna Nordström

Puolustuspoliittinen osasto
Hallitussihteeri Heini Ryyänen

ten rajoittaa vastaanottajavaltion lainsäädäntö ja sen ulkomaisia joukkoja koskevat määräykset. Puolustusvoimien toimivaltuudet toimittaessa toisessa sopimuksen osapuolena olevassa valtiossa eivät kuitenkaan voisi olla laajempia kuin Suomen laki sallii.

Puolustusvoimien toimivaltuuksista järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi Puolustusvoimien käytössä olevilla alueilla säädetään puolustusvoimista annetussa laissa. Vaikka lain säännökset on säädetty kansallisista lähtökohdista, katsotaan niiden tulevan sovellettaviksi Puolustusvoimien toimintaan Suomen ulkopuolella vastaanottajavaltion lain kunnioittamisvelvoite huomioiden. Puolustusvoimien toimivaltuuksista sotilaallisen kurin ja järjestyksen ylläpitämiseksi joukkojen keskuudessa säädetään sotilaskurinpidoista ja rikostorjunnasta annetussa laissa. Lakia sovelletaan siinä tarkoitettuihin, sotilaskurinpitomenettelyn alaisiin henkilöihin. Lain soveltumisesta tällaisiin henkilöihin Suomen alueen ulkopuolella säädetään nimenomaisesti vain sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa. Sotilaallisen järjestyksen toteutumiseksi lakia sovelletaan myös muussa Puolustusvoimien ulkomailla tapahtuvassa toiminnassa. Puolustusvoimien toimissa vastaanottajavaltiossa joukko säilyy kurinpitotoimivallan osalta Suomen kansallisen lainsäädännön piirissä.

Vahingonkorvaukset

Nato SOFA ja Pariisin pöytäkirja sisältävät vahingonkorvauksien käsittelyä ja vahingonkorvausvastuun jakautumista koskevia määräyksiä. Valtiokonttori kantaa ja vastaa valtion puolesta sekä valvoo valtion etua ja oikeutta kaikissa toimialaansa kuuluvissa tehtävissä. Eräissä asiaryhmissä toimivalta valtioon kohdistuvien vahingonkorvausvaatimusten käsittelyyn on vahingon aiheuttaneella viranomaisella. Puolustusvoimien toimivaltaan kuuluu Puolustusvoimien toiminnassa kiinteistölle aiheutuneiden vahinkojen ja sotilaallisesta kriisinhallinnasta johtuvien vahinkojen käsittely. Suomen ollessa vahingonkorvausvastuullinen Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirjan soveltamistilanteissa korvausvaatimusten käsittely jakautuu kansallisen lainsäädännön mukaisesti Valtiokonttorille, Puolustusvoimille ja muille toimivaltaisille viranomaisille.

Sopimus käsittelee sopimuspuolten välisiä vahinkoja, virallisia tehtäviä suorittaessa kolmansille osapuolille aiheutettuja vahinkoja sekä vahinkoja, jotka aiheutuvat joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenten laittomista toimista tai laiminlyönneistä, joita ei ole tehty virallisissa tehtävissä. Nato SOFAn määräyksiä vahingonkorvausvastuusta ei sovelleta kolmannen osapuolen kanssa tehtäviin yksityisoikeudellisiin sopimuksiin.

Sopimuspuolten välisissä vahingoissa lähtökohtana on, että sopimuspuolet luopuvat esittämästä toisilleen korvausvaatimuksia virallisissa tehtävissä niille aiheutetuista omaisuusvahingoista ja asevoimien jäsenille aiheutuneista henkilövahingoista. Tämä edellyttää muutosta valtion vahingonkorvaustoiminnasta annettuun lakiin (978/2014, 4. lakiehdotuksen 1 §). Pääsääntöisesti Puolustusvoimiin palvelussuhteessa olevalle virallisia tehtäviä suorittaessa aiheutunut vahinko tulisi korvattavaksi tapaturmalainsäädännön kautta. Korvausvaatimuksista luopuminen täysimääräisesti koskee vain sellaista valtion omaisuutta, joka on Puolustusvoimien käytössä. Muulle kuin Puolustusvoimien käytössä olevalle valtion omaisuudelle aiheutuneiden vahinkojen osalta osapuolet voivat sopia keskenään vahingon korvaamisesta.

7.2.2024

HE 90/2023 vp

Hallintopoliittinen osasto
Lainvalmistelu- ja oikeusyksikkö
Lainsäädäntöjohtaja Hanna Nordström

Puolustuspoliittinen osasto
Hallitussihteeri Heini Ryynänen

Ulkomaisten joukkojen virallisissa tehtävissä kolmannelle osapuolelle Suomessa aiheuttamat vahingot korvataan pääsääntöisesti samoin perustein kuin Puolustusvoimien aiheuttamat vahingot ja vastaanottajavaltiona toimiessaan Suomi suorittaa korvauksen vahingonkärsijälle. Korvausten kustannukset jaetaan lähettäjä- ja vastaanottajavaltion kesken sopimuksessa määritellyllä tavalla. Kolmannelle aiheutuneiden vahingonkorvausvaatimusten käsittelyssä toimivalta on valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetulla lailla jaettu Valtiokonttorin ja Puolustusvoimien välillä, joten lähettäjävaltion virallisia tehtäviä suoritettaessa aiheuttamaa vahinkoa koskevien korvausvaatimusten käsittelyssä ja takautumisoikeuden käyttämisessä toimivalta niin ikään jakaantuu Valtiokonttorin ja Puolustusvoimien välillä. Vastaavasti Suomen toimiessa lähettäjävaltiona korvauksen vastaanottajavaltiolle virallisissa tehtävissä aiheutetuista vahingoista maksaa se viranomaisen, jonka toimivaltaan vahingon käsittely valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain nojalla kuuluu.

Virallisten tehtävien ulkopuolella sattuneiden vahinkojen osalta lähettäjävaltion viranomaiset voivat sopimuksen mukaan päättää tarjota vahinkoa kärsineelle harkinnanvaraista korvausta. Vahingonkärsijä voi olla hyväksymättä tarjotun korvauksen ja esittää korvausvaatimuksen vahingon aiheuttajaa vastaan tuomioistuimessa tai myös nostaa suoraan kanteen vahingon aiheuttajaa vastaan vastaanottajavaltion tuomioistuimessa ilman, että hän ensin vaatii harkinnanvaraista korvausta.

Sopimusmääräyksillä ei rajoiteta kolmannen oikeutta vahingonkorvaukseen.

Terveysdenhuolto

Sopimukseen ja sopimusviittauksen kautta myös pöytäkirjaan on kirjoitettu sisään lähettäjävaltion oikeus tuoda mukanaan henkilöstönsä tarpeeseen omat terveydenhuoltopalvelut sekä sen lääkintähenkilöstölle oikeus hoitaa lähettäjävaltion henkilöstöä ilman, että heidän edellytetään rekisteröityvän tai hakevan vastaanottajavaltion lainsäädännön mukaista lupaa harjoittaa esimerkiksi lääkärin tai sairaanhoitajan ammattia. Lisäksi sopimusten nojalla tietyissä tilanteissa lähettäjävaltion joukot, siviilihenkilöstö ja heidän huollettavansa voivat saada vastaanottajavaltiossa terveydenhuoltoa samoilla edellytyksillä kuin vastaanottajavaltion vastaava henkilöstö.

Voimassa oleva lainsäädäntö ei tällä hetkellä tunnista tilannetta, jossa henkilö voisi harjoittaa säänneltyä terveydenhuollon ammattia ilman Valviran myöntämää ammatinharjoittamisoikeutta tai oikeutta käyttää valtioneuvoston asetuksella säädettyä terveydenhuollon ammattihenkilön ammattinimikettä ilman Valviran myöntämää nimikkeen käyttöoikeutta, minkä vuoksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi terveydenhuollon ammattihenkilöistä annettua lakia (559/1994, 10. lakiehdotuksen 3 b §) siten, että lakia ei sovellettaisi toisen valtion asevoimien palveluksessa olevan henkilöön, joka osana Suomen sotilaallista puolustusyhteistyötä harjoittaisi säänneltyä terveydenhuollon ammattia antaessaan terveydenhuoltoa omien asevoimiensa joukoille ja siviilihenkilöstölle sekä heidän huollettavilleen.

7.2.2024

HE 90/2023 vp

Hallintopoliittinen osasto
Lainvalmistelu- ja oikeusyksikkö
Lainsäädäntöjohtaja Hanna Nordström

Puolustuspoliittinen osasto
Hallitussihteeri Heini Ryyönen

Vieraan valtion asevoimat tukeutuvat ensisijaisesti omaan terveydenhuoltoonsa osallistuessaan sotilaalliseen puolustusyhteistyöhön Suomessa, mutta kuitenkin esimerkiksi sotilaallisessa harjoitustoiminnassa sekä puolustusyhteistyöhön osallistuvien asevoimien välisessä operatiivisessa toiminnassa joukkojen terveydenhuollosta voi vastata myös eri sopimuspuolten asevoimien palvelukseen kuuluva henkilöstö. Puolustusvoimien palveluksessa olevat henkilöt tukeutuvat lähtökohtaisesti kansalliseen terveydenhuoltoonsa, mutta henkilöillä voisi olla erityisestä syystä tarve saada hoitoa myös vieraan valtion asevoimiin kuululta henkilöltä. Tällainen tarve voisi syntyä esimerkiksi sotilaallisessa harjoituksessa tai kiireellistä ja välitöntä hoitoa vaativissa tilanteissa sekä Suomea uhkaavissa kriisitilanteissa. Tämän vuoksi esityksessä on nähty sopimusmääräysten velvoitteita laajemmin tarkoituksenmukaiseksi ulottaa ammattihenkilölain soveltamisalan rajaus koskemaan lisäksi myös tilanteita, joissa vieraan valtion asevoimien palveluksessa oleva henkilö hoitaisi myös toisen vieraan valtion joukkojen ja siviilihenkilöstön jäseniä tai heidän huollettaviaan tai Puolustusvoimien palveluksessa olevia henkilöitä. Puolustusvoimien palveluksessa olevilla henkilöillä viitattaisiin Puolustusvoimien palkatun henkilöstön lisäksi puolustusvoimista annetun lain, asevelvollisuuslain (1438/2007) ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (285/2022) nojalla palveluksessa oleviin henkilöihin. Sopimusmääräyksiä laajemmän hoito-oikeuden mahdollistamisen on katsottava olevan Puolustusvoimien käytännön yhteistyön kannalta perusteltua.

Potilasvakuutuslain (948/2019) mukainen vakuuttamisvelvollisuus ei koskisi vieraan valtion asevoimien palveluksessa olevaa ammattihenkilöä, joka osana Suomen sotilaallista puolustusyhteistyötä antaisi terveydenhuoltoa Puolustusvoimien palveluksessa olevalle henkilölle. Esityksessä ei katsota olevan tarpeen tehdä muutoksia potilasvakuutuslakiin. Mikäli vieraan valtion asevoimien palveluksessa oleva ammattihenkilö antaa terveyden- ja sairaanhoitoa Puolustusvoimien palveluksessa olevalle henkilölle Suomessa ilman voimassa olevaa vakuutusta, on potilaalla viime kädessä oikeus vaatia korvausta henkilövahingosta edellä selostetusti vahingonkorvausta koskevien säännösten mukaisesti. Suomessa tällaisen vaatimuksen käsittelisi Valtiokonttori valtion vahingonkorvaustoiminnasta annettuun lakiin ehdotetun muutoksen nojalla.

Terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetun lain (322/1987) mukaan Puolustusvoimien terveydenhuoltovastuulla ovat asevelvollisuuslain ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain nojalla puolustusvoimissa ja rajavartiolaitoksessa palvelevat palvelusaikanaan sekä sotilasvirkaan koulutettavat opiskelijat. Terveydenhuoltolain (1326/2010) 50 §:n nojalla hyvinvointialueiden velvoitteena on antaa kiireellinen hoito sitä tarvitsevalle potilaalle hänen asuinpaikastaan riippumatta. Voimassa olevassa lainsäädännössä kenellekään ei ole varsinaisesti säädetty järjestämisvastuuta kiireettömien terveydenhuoltopalveluiden osalta siltä osin kuin lähettäjävaltion joukot, siviilihenkilöstö ja huollettavat eivät pysty tukeutumaan lähettäjävaltion omiin palveluihin Suomessa ollessaan. Terveydenhuollon järjestämisvastuuta on jatkossa tarve selkeyttää. Terveyspalveluiden antamisessa ei ole käytännössä noussut esiin ongelmia, eikä asiaa koskevia lainsäädäntömuutoksia ole katsottu välttämättömiksi tehdä esityksen yhteydessä.

Hallintopoliittinen osasto
Lainvalmistelu- ja oikeusyksikkö
Lainsäädäntöjohtaja Hanna Nordström

7.2.2024

HE 90/2023 vp

Puolustuspoliittinen osasto
Hallitussihteeri Heini Ryynänen

Liitelait

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ampuma-aselakia, autoverolakia, ajokorttilakia, ajoneuvolakia, liikenteen palveluista annettua lakia, terveydenhuollon ammattihenkilöistä annettua lakia, valtion vahingonkorvaustoiminnasta annettua lakia ja taisteluvälineiden siviilihenkilöille aiheuttamien tapaturmien korvaamisesta annettua lakia. Näitä muutoksia on selostettu soveltuvin osin edellä.

Lisäksi esityksessä esitetään muutosta eläinlääkäriammattin harjoittamisesta annettuun lakiin (29/2000, 6. lakiehdotuksen 2 a §). Nato SOFA ja Pariisin pöytäkirja eivät sisällä eläinlääkintähuoltoon tai eläinlääkäreihin suoraan kohdistuvia sopimusmääräyksiä. Joukkojen mukana Suomeen voi kuitenkin tulla myös lähettäjävaltion eläinlääkäreitä, joiden tehtävät voivat liittyä eläinlääkäripalvelujen tuottamisen ohella erityisesti elintarviketurvallisuuden varmistamiseen joukkojen muonituksen yhteydessä. Esityksessä eläinlääkäriammattin harjoittamisesta annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että vieraan valtion asevoimien eläinlääkäri voisi tuottaa eläinlääkäripalveluja omille tai toisen vieraan valtion asevoimille tai Puolustusvoimille. Vieraan valtion asevoimien mahdollisuutta järjestää Suomessa joukkojensa toiminnan kannalta tarpeellinen eläinlääkintähuolto ja tarvittaessa tuottaa eläinlääkäripalveluja myös Puolustusvoimille ja muille toimintaan osallistuvien valtioiden asevoimille on pidettävä käytännön toiminnan kannalta perusteltuna.

Vaikutukset

Naton puitteissa ja Naton jäsenvaltioiden kesken toteutettavan puolustustoiminnan määrän kasvaessa ja Suomen osallistuessa myös Naton kansainvälisten sotilasesikuntien toimintaan, Nato SOFAn ja Pariisin pöytäkirja soveltamistilanteiden arvioidaan lisääntyvän. Sopimuksen ja pöytäkirjan soveltaminen edellyttää toimivaa viranomaisyhteistyötä Puolustusvoimien ja muiden valtion viranomaisten välillä. Sopimukseen ja pöytäkirjaan liittymisen voidaan arvioida kasvattavan tarvetta eri hallinnonalojen viranomaisten laatimille käytännön soveltamisohjeille. Kansainvälistä yhteistyötä Naton puitteissa edesauttavilla lainsäädännön muutoksilla voi olla heijastevaikutuksia Puolustusvoimien toimintaan ja Puolustusvoimien sisäisiin normeihin.

Nato SOFA ja Pariisin pöytäkirja eivät itsessään aiheuta välittömiä taloudellisia velvoitteita puolustushallinnon toimialalla. Vielä ei voida antaa tarkempaa arviota siitä, kuinka suuria välillisiä taloudellisia vaikutuksia Nato SOFasta ja Pariisin pöytäkirjasta aiheutuu Puolustusvoimien toimintaan. Sopimuksen soveltamistilanteiden määrä on suorassa suhteessa tarvittaviin resursseihin nähden. Puolustusvoimien käsiteltäväksi kuuluvien Nato SOFAn VIII artiklan mukaisten vahinkojen osalta Puolustusvoimilla ei ole olemassa erillistä rahoitusta, minkä vuoksi epätavallisen suurten vahinkojen konkretisoituessa jouduttaisiin tukeutumaan lisätalousarviomenettelyyn.

Yhteenveto

Puolustusministeriö kannattaa sopimuksen ja pöytäkirjan ja esityksen liitelakien hyväksymistä ja pitää esitystä erittäin tarpeellisena.